

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ В США

***Анотація.** У статті розглядаються питання академічної мобільності студентів у вищій школі США. Підкреслюється значення мобільності у вирішенні багатьох проблем студентів.*

***Ключові слова:** академічна мобільність, вища школа, США.*

Постановка проблеми. Радикальні зміни, які відбуваються в суспільстві впродовж останніх років, зумовлюють появу нових вимог до якості підготовки фахівців. Вони можуть бути реалізовані тільки за умови вдосконалення професійної підготовки фахівців в Україні, що неможливо забезпечити без суттєвого реформування системи вищої освіти. Необхідність реформування вітчизняної системи вищої освіти відображена в Законі про вищу освіту, який нещодавно був прийнятий. Зокрема, в ньому підкреслюється важливість забезпечення умов для студентської мобільності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблеми реформування освіти розглядаються в працях багатьох вітчизняних науковців (І.Бондар, І.Зязюн, А.Капська, В.Кремень, В.Луговий, Н.Ничкало та ін.), результати досліджень яких підтверджують доцільність трансформацій в освітній сфері. Проте питання забезпечення академічної мобільності студентів не висвітлені достатньо. Водночас, різні аспекти цієї проблеми активно досліджуються зарубіжними вченими, зокрема в США.

Метою статті є вивчення досвіду організації академічної мобільності студентів у вищій школі США.

Виклад основного матеріалу. Сучасна система американської вищої освіти, на відміну від України, відзначається високим рівнем децентралізації. У відповідності з 10-ю поправкою до Конституції США федеральний уряд не має права кардинально впливати на загальнонаціональну систему освіти, визначати політику і навчальні програми для шкіл і вузів. Рішення по цих питаннях приймаються на рівні влади штату чи округу. Всі штати мають специфічні системи освіти. Роль федерального уряду в сфері освіти зводиться до загального керівництва без надмірного втручання. Федеральний уряд несе юридичну відповідальність із захисту права кожного громадянина отримати рівний доступ до державних навчальних закладів і можливість безкоштовного навчання.

Отже, вища освіта в США знаходиться у віданні штатів. В межах виконавчої влади штату питання освіти вирішуються за безпосередньої участі губернатора, голови з питань освіти і керівної ради.

Розробку загальнонаціональної політики в сфері вищої освіти здійснює Міністерство освіти США (U.S. Department of Education). Воно інтегрує плани розвитку вищої освіти і економічного зростання. Паралельно з управлінськими структурами в деяких штатах функціонують координаційні ради. Керівництво вищими навчальними закладами здійснюється Департаментами освіти штатів. Департаменти найчастіше призначаються губернатором і погоджуються законодавчим органом штату. Вони представляють не тільки громадські інтереси, а й конкретного коледжу чи університету. Основним обов'язком Департаменту є призначення президента університету.

Академічна мобільність студентів у вищій освіті США набуває все більшого різноманіття. Якщо в минулі десятиліття переважала «вертикальна» мобільність студентів, найчастіше, перехід з 2-річних коледжів в 4-річні, то зараз отримала розвиток «горизонтальна» мобільність, тобто рух студентів з одного коледжу або університету в інший на тому ж освітньому рівні. Багато студентів одночасно вчать у двох і більше навчальних закладах і часто стикаються з проблемами зарахування кредитних одиниць. Додаткові труднощі виникають при переведенні на дистанційну форму навчання, а також при навчанні за кордоном.

Ще в грудні 1998 року Радою з акредитації вищої освіти (США) створено спеціальний Комітет з мобільності. Основна діяльність комітету – вдосконалення умов реалізації академічної мобільності студентів.

«Мобільність» (трансфер) розуміється як переміщення студентів з одного вищого навчального закладу в інший і процес зарахування чи незарахування кредитів, які відображають освітній досвід студента у вигляді пройдених навчальних курсів або програм, отриманих сертифікатів, дипломів або академічних ступенів [1].

Освітні установи беруть на себе велику відповідальність при прийнятті позитивних чи негативних рішень, що стосуються академічної мобільності і відповідно, зарахування кредитних одиниць, зароблених поза стінами приймаючого вузу. Зазвичай прийняття рішення про питання визнання та порівнянності навчальних програм покладається на викладацький склад приймаючого вузу.

Останнім часом спостерігаються труднощі управління перетвореннями в процесах академічної мобільності. Щоб максимально полегшити і спростити доступ студентів до академічної мобільності, в системі освіти після середньої школи розроблено положення про перенесення релевантних кредитних одиниць. Крім того, в умовах зростаючої кількості приймаючих навчальних закладів і досить складних процедур мобільності студентів, особлива увага приділяється розробці більш гнучких і ефективних інноваційних форм і процесів академічної мобільності. При цьому доводиться враховувати певні обмеження на перенесення кредитів.

Однією з інноваційних форм перенесення академічних кредитів є блочний трансфер кредитів. Під цим поняттям розуміється процес присвоєння блоку академічних кредитів студенту, який успішно завершив кілька навчальних курсів або отримав сертифікат чи диплом. Блочний трансфер використовується вже протягом кількох років у професійно-технічних школах США, а останнім часом – і для отримання академічних ступенів.

Домовленості з блочного трансферу кредитів є найбільш ефективним механізмом врахування досягнень випускників навчальних програм. Так, випускник, який отримав диплом професійної освіти за програмою лісового господарства в 2-річному коледжі, може отримати лише невелику кількість кредитів (або зовсім їх не отримати) для академічного ступеня в тій же сфері, якщо перезарахування кредитів проводитиметься за схемою «курс за курс». Однак, за наявності двосторонньої домовленості про блочний трансфер кредитів студенти, які успішно закінчили навчальні програми та отримали дипломи 2-річних коледжів, мають право перезарахувати отримані кредити для першого або другого курсу університетської програми з присвоєнням академічного ступеня з лісового господарства [2;3].

У розглянутому прикладі блочний трансфер стосується тільки певної програми приймаючого навчального закладу. Так, наприклад, навчальна програма з соціальної роботи з видачею дипломів випускникам може отримати блочний трансфер для присвоєння академічного ступеня з соціальної роботи. Академічні кредити, зароблені таким шляхом, не можна використовувати для отримання ступеня в іншій сфері до тих пір, поки не буде зроблене перезарахування кредитів за схемою «курс за курс». Таким чином, якщо студент зараховується до приймаючого навчального закладу, а потім вибирає навчальну програму з іншої наукової сфери, він повинен перед цим обов'язково пройти процес оцінювання своїх кредитів за схемою «курс за курс».

Упродовж останніх десятиріч розроблено низку моделей блочного трансферу, що знаходять широке застосування в американській освітній практиці. Наведемо деякі з них.

Модель типу 2+2.

а) Приймаючий заклад зараховує два повних роки в навчальній програмі на отримання академічного ступеня без будь-яких додаткових вимог. Повний курс навчання в цьому випадку становить 4 роки.

б) Приймаючий заклад зараховує диплом 2-річного навчання для зарахування на 2-річну програму отримання академічного ступеня.

Модель типу 2+2 за умови, що...

Приймаючий навчальний заклад зараховує диплом 2-річного навчання за умови, що він включає в себе певні попередні курси, необхідні для отримання академічного ступеня, визначені

вимоги або стандарти.

Модель типу 2+0,5+1,5.

Приймаючий навчальний заклад зараховує два повних навчальних роки для отримання академічного ступеня. Однак, через невідповідність навчальних програм визначаються навчальні курси з низки предметів, які студент повинен пройти протягом першого семестру третього курсу. Повний курс навчання в цьому випадку становить 4 роки.

Модель «наведення мостів» типу 2+0,5+2.

Приймаючий навчальний заклад зараховує кредити двох навчальних років для отримання диплома. Однак через невідповідність навчальних програм визначаються навчальні курси «наведення мостів», які повинні бути пройдені студентом протягом одного семестру для заповнення виявлених прогалин у знаннях. Повний курс навчання в цьому випадку становить чотири з половиною роки.

Модель типу 2+3 (або більше).

Приймаючий заклад зараховує кредити одного навчального року з 2-річної програми отримання диплома. Студенти можуть отримати академічну ступінь протягом наступних трьох років після отримання диплома, тобто все навчання займає п'ять років. В окремих випадках навчальний заклад зараховує тільки частину кредитів програми отримання диплома, і тоді отримання академічного ступеня може зайняти до шести років навчання.

Модель «догори дном».

Приймаючий навчальний заклад зараховує кредити двох навчальних років для отримання диплома, але більша частина навчальних дисциплін, за якими отримані кредити, прирівнюється до аналогічних дисциплін, що викладаються на старших курсах приймаючого навчального закладу. Студенти проходять ці, як правило, загальноосвітні дисципліни молодших курсів на третьому і четвертому курсах приймаючого навчального закладу. Повний курс навчання в цьому випадку становить 4 роки.

Модель за схемою «курс за курс» у складі блоку.

Дана модель є більш ліберальним варіантом попередньої моделі. У разі визнання умови блочного трансферу приймаючий навчальний заклад здійснює оцінку всіх пройдених навчальних курсів для визначення їх еквівалентності власним навчальним курсам. Навчальним курсам, які не мають прямих еквівалентів, присвоюються елективні кредити. Таким чином, всім навчальним курсам з програми, за яку отримано диплом, присвоюються деякі форми документально зареєстрованих кредитів. Повний курс навчання в цьому випадку становить 4 роки.

Таким чином, навчальні заклади або програми, орієнтовані на потреби студентів, мають гнучку політику прийому і намагаються бути максимально прозорими для збільшення трансферних кредитів. Вони визнають блоки кредитів за попередні ступені, дипломи або сертифікати, а також навчання на робочому місці чи інші нетрадиційні форми навчання.

На сьогодні у США широко розповсюджені нетрадиційні форми отримання вищої освіти: навчання «на робочому місці», під час військової служби, програми наставництва та навчання, програми професійно-технічного навчання, програми навчання в умовах тюремного ув'язнення [3]. Для оцінювання результатів нетрадиційного освіти Американською Радою з питань освіти (АСЕ) розроблено спеціальні програми з визначення еквівалентів академічних кредитів, отриманих при різних формах нетрадиційного освіти – Національне управління з оцінки освітніх кредитів для програм навчання та управління для оцінки освітнього досвіду у Збройних Силах.

За допомогою першої структури можна оцінити освітні програми і курси, які пропонуються навчальними закладами. Крім того, подаються рекомендації з визначення кількості кредитів, що зараховуються за програми домашнього навчання, а також програми дистанційного навчання, що пройшли акредитацію. Друга структура подає рекомендації щодо освітніх програм і курсів, які реалізуються у Збройних Силах США.

Урядові рішення з вищої освіти останнього десятиліття приділяють значну увагу проблемам академічної мобільності в системі общинних (2-річних) коледжів. З економічної точки зору, мобільність у системі коледжів є реальною можливістю для здобуття вищої освіти значною частиною американського суспільства. У цьому зацікавлені студенти та їхні сім'ї, будь-який бізнес і галузь промисловості, що потребують висококваліфікованих фахівців. Для будь-якого учня набагато дешевше

~~отримати ступінь бакалавра, провчивши 2 перших роки в общинному коледжі, а потім завершити навчання в 4-річному, «старшому» коледжі. Помітне збільшення вартості навчання в 4-річному коледжі і скорочення фінансової допомоги студентам зробили цей шлях ще більш привабливим.~~

Більшість експертів у сфері академічної мобільності студентів дотримується думки, що найефективніше діяльність з перетворення і вдосконалення процесів академічної мобільності здійснюється на регіональному рівні. Найбільшої уваги заслуговує створення регіонального консорціуму навчальних закладів з питань академічної мобільності, метою діяльності якого є: максимальне сприяння отриманню студентами ступеня бакалавра: допомога у вирішенні навчальних проблем студентів із сімей з низькими доходами; заохочення студентів до академічної мобільності.

Висновки. Таким чином, академічна мобільність посідає чільне місце в системі вищої освіти США, а система кредитних одиниць є значущим інструментом управління перетвореннями в освітній сфері. Вибір студентами власних навчальних траєкторій, визначення навантаження викладачів, академічна мобільність студентів, контроль якості навчання – далеко неповний перелік застосування кредитних одиниць у американській вищій школі на сьогоднішній день.

Список використаної літератури

1. Adelman C. Answers in the Tool Box. Academic Intensity, Attendance Patterns, and Bachelor's Degree Attainment C. Adelman. – Washington, D.C.: Office of Educational Research and Improvement, US Department of Education. 1999. – 124 p.
2. Shedd J. The History of the Student Credit Hour / J. Shedd // New Directions for Higher Education. – Vol. 2003. – № 122. – P. 5–12.
3. Taylor J. Piecing Together a College Education Behind Bar / J. Taylor // Prison Mirror. – V. 1 15. – № 12. – 2002. – P. 6–8.

Одержано редакцією 15.06.14

Прийнято до публікації 22.06.14

Аннотація. В статті розглядаються питання академічної мобільності в вищій школі США. Підкреслюється значення мобільності в розв'язанні багатьох проблем студентів.

Ключевые слова: академічна мобільність, вища школа, США.

Summary : In this article the questions of the students' academy mobility are discussed. The important role of the mobility in the decision of different students' problems is underlined. Academic mobility occupies a prominent place in higher education in the United States, and the system of credit units is a significant tool for managing changes in the educational sector. Selection of students own educational trajectories, determining workload of teachers, academic mobility of students, quality assurance training - is an incomplete list of the application of credit units in American higher education today.

Key words: academy mobility, higher school, USA.